

Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Gelir Eşitsizliği ve Yolsuzluk Algısı İlişkiseliliği Income Inequality and Corruption Perceptions Relation in the Context of Sustainable Development

Gökçe Sinem ERBUĞA ^a Ayşegül GÜRSOY ^b

^aDokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İzmir, Türkiye. gokceerbuga@gmail.com

^bDokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İzmir, Türkiye. aysegul.cimen@deu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Yolsuzluk
Yolsuzluk Algı Endeksi
Gelir Eşitsizliği
Sürdürülebilir Kalkınma
Nedensellik

Amaç – Yolsuzluk fiili gerçekleştirilene bir kazanç getiriyor olsa da toplumlar açısından değerlendirildiğinde finansal sistemlerin çöküşüne kadar çok önemli sonuçlara neden olmaktadır. Yolsuzluğun artmasının ekonomik sonuçlarının yanı sıra sosyal ve çevresel sonuçları da bulunmaktadır. Dolayısıyla, yolsuzluk, gelir eşitsizliği ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının birbirleriyle olan ilişkisini göz ardı etmemiz mümkün olmamaktadır. Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde yolsuzluk ve gelir eşitsizliği kavramları ve aralarındaki ilişki hakkında detaylı bilgi vermek ve bunun yanı sıra; E-7 ülkelerinde gelir eşitsizliği ve yolsuzluk arasında olası bir ilişkiselliği ortaya koymaktır.

Yöntem – Gelir eşitsizliği ile yolsuzluk arasındaki ilişkiselliği nedensellik tabanında ölçmeye ve değerlendirmeye çalışan bu çalışmada, E-7 ülkelerine dair yolsuzluk ve gelir eşitsizliği verileri Dünya Bankası ve Transparency International’ın resmî sitelerinden elde edilmiştir. Yolsuzluğu ölçmek amacıyla, yolsuzluk algısı endeksi (CPI); gelir eşitsizliğini ölçebilmek içinse Gini Katsayısından yararlanılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada 2012-2022 yılları arasındaki CPI ve Gini katsayısı değerleri çalışma kapsamında ele alınmıştır. CPI ile Gini katsayısı arasında herhangi bir nedenselliğin varlığını ortaya çıkarabilmek için Stata /BE 18.0 paket programında Granger Nedensellik Testi yürütülmüştür.

Bulgular – Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre E-7 ülkelerinde 2012-2022 yılları arasında gelir eşitsizliği ile yolsuzluk algısı arasında herhangi bir nedenselliğe ulaşılamamıştır.

Tartışma – Yapılan bu çalışmada, algılanan yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki olası etkileri E-7 ülkeleri kapsamında tartışılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için yolsuzluğun ve gelir eşitsizliğinin azaltılması gerektiği ve gelir eşitsizliği ile yolsuzluk arasında çoğunlukla nedenselliğin olduğu literatür dahilinde savunulsa da söz konusu yıllar içerisinde E-7 ülkelerinde belirlenen değişkenler arasında herhangi bir nedenselliğe ulaşılamamıştır.

Gönderilme Tarihi 6

Temmuz 2023

Revizyon Tarihi 15 Aralık
2023

Kabul Tarihi 20 Aralık 2023

Makale Kategorisi:

Araştırma Makalesi

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Corruption
Corruption Perception
Index
Income Inequality
Sustainable Development
Causality

Purpose – Although corruption brings a gain to the perpetrator, when evaluated in terms of societies, it causes very important results, up to the collapse of financial systems. In addition to the economic consequences of the increase in corruption, there are also social and environmental consequences. Therefore, it is not possible for us to ignore the interrelationships of corruption, income inequality and sustainable development. The aim of this study is to give detailed information about the concepts of corruption and income inequality in the framework of sustainable development and the relationship between them, as well as to reveal a possible correlation between income inequality and corruption in E-7 countries.

Design/methodology/approach – In this study, which tries to measure and evaluate the relationship between income inequality and corruption on the basis of causality, corruption and income inequality data for E-7 countries were obtained from the official websites of the World Bank and Transparency International. To measure corruption, the corruption perception index (CPI); Gini Coefficient was used to measure income inequality. In this direction, CPI and Gini coefficient values between the years 2012-2022 are considered within the scope of the study. In order to reveal the existence of any causality between CPI and Gini coefficient, the Granger Causality Test was conducted in the Stata /BE 18.0 package program.

Findings – According to the findings obtained as a result of the study, no causality was reached between income inequality and perception of corruption in E-7 countries between 2012-2022.

Discussion – In this study, the possible effects of perceived corruption on income inequality are discussed within the scope of E-7 countries. Although it is argued in the literature that corruption and income inequality should be reduced in order to achieve sustainable development and that there is mostly causality between income inequality and corruption, no causality has been reached between the variables determined in the E-7 countries during the aforementioned years.

Received 6 July 2023

Revised 15 December 2023

Accepted 20 December 2023

Article Classification:

Research Article

Önerilen Atıf/Suggested Citation

Erbuğa, G. S., Gürsoy, A. (2023). Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Gelir Eşitsizliği ve Yolsuzluk Algısı İlişkiseliliği, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 15 (4), 3011-3028.

1. Giriş

Yolsuzluk fiili gerçekleştirilene bir kazanç getiriyor olsa da toplumlar açısından değerlendirildiğinde finansal istikrarsızlıklara, toplumsal kaosa ve hatta finansal sistemlerin çöküşüne kadar çok önemli sonuçlara neden olmaktadır. Her ne kadar yolsuzluk çok eski çağlardan beri görülüyor olsa da şirketler ve toplumlar için hala yeni ve önemli bir araştırma konusu olup titizlikle üzerinde durulması gereken bir olgudur.

En geniş tanımıyla yolsuzluk kamu politikalarının tasarlanması ve uygulanması sürecinde yetkili kişilerin sahip oldukları yetkileri kendi bireysel kazançları için kullanması olarak ifade edilmektedir. Yapılan bir diğer tanımlamaya göre ise yolsuzluk “kendisine verilen yetkinin kötüye kullanılması veya şahsi çıkar sağlamak amacıyla emanetin kötüye kullanılması/suistimal edilmesi” olarak tanımlanabilir (Anti-corruption Resource Center, 2019). Yolsuzluk terimi rüşvet, adam kayırma, yapay fiyatlandırma, hırsızlık, zimmete para geçirme, vergi kaçırma, sahtecilik gibi dürüst olmayan eylemleri kapsamakla birlikte; hataları veya kasıtsız eylemleri içermemektedir (Curtin University, 2015).

Yolsuzluk, kamu kaynaklarından büyük pay alırken kamu maliyetlerine sınırlı derecede katılım gösteren kişilerin sebepsiz zenginleşmesine neden olmaktadır. Bu durum aynı zamanda devletlerin kaynak dağılımı ve tahsislerinde de etkin bir rol oynamasının önüne geçmektedir (Tanzi, 1997a). Yolsuzluğun büyük çoğunlukla yüksek gelir gruplarına ait olan ve çevresi geniş, nüfuzlu kişilerce işlendiğini ve yolsuzluktan elde edilen kazancın daha çok bahsi geçen bu kişilerce elde edildiğini söylemek mümkündür (Tanzi, 1995). Yolsuzluk sadece bireylerin sebepsiz zenginleşmesine yol açmamakta; bunun yanı sıra yatırım ve büyüme gibi temel makroekonomik değişkenleri de etkileyerek gelir dağılımının bozulmasına sebep olmaktadır (Jain, 2001). Ayrıca devletlerin finansal istikrarını olumsuz etkileyerek kurumların sürdürülebilirliğini tehlikeye atmaktadır. Literatürde yolsuzluğun neden olduğu sonuçlara ilişkin yapılan çalışmalar göstermektedir ki yolsuzluğun etkileri yolsuzluğa dayalı belirli işlemlerle sınırlı kalmaktan ziyade tüm ekonomide yankılanma eğilimindedir. Yolsuzluk, bir ülkedeki kaynaklara ve varlıklara erişimle ilgili yatırım düzeyini, ülkenin hukuk ve yargı sistemini, girişimcilik teşvikleri ile kural ve düzenlemelerin tasarımını veya uygulanmasını bütünüyle etkileyebilmektedir (Jain, 2001).

Ülkelerin rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemekte olan yolsuzluk, ekonomik büyümenin önündeki en büyük engellerden biri olarak görülmektedir. Eğitim, sağlık, sosyal koruma, savunma vb. alanlara yapılan kamusal harcamaların verimsizleşmesine ve azalmasına neden olan yolsuzluk (Mauro, 1998), aynı zamanda toplumlardaki gelir eşitsizliklerinin doğrudan artmasına (Jain, 2001; Gupta vd., 2002; Gyimah-Brempong, 2006; Dinçer ve Günalp, 2012), piyasa mekanizmasının işleyişinin bozulmasına (Tanzi ve Davoodi, 1997; Rose-Ackerman, 1999) ve kaynak tahsisinde dengesizliklerin artması sonucu sosyal refahın dağılımında adaletsizliğin görülmesine (Gupta vd., 2000; Tanzı ve Davoodi, 1997) yol açmaktadır. Öte yandan literatürde yapılan çok sayıda çalışmaya (Mauro, 1996; Leite ve Weideman, 1999; Tanzı ve Davoodi, 2000; Abed ve Davoodi, 2000) göre yolsuzluk, ülkelerin gayri safi yurt içi hasıllarının azalmasına da yol açmaktadır.

Son yıllarda yolsuzluk, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki süregelen bir tartışma konusu olmuş ve literatürde söz konusu ilişki, birçok ampirik çalışmada incelenmiştir. Çok sayıda çalışma, yolsuzluk ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi teorik tabanda keşfetmeye çalışırken; yolsuzluk ve gelir eşitsizliği arasındaki nedenselliği analiz eden çalışma sayısı oldukça azdır (Huang, 2013:162). Öte yandan gerçekleştirilen çalışmalarda yolsuzluğun, çok büyük oranda gelişmekte olan ülkeler açısından büyüme ve sürdürülebilir kalkınmanın hemen hemen tüm yönlerini etkileyen bir politika değişkeni olarak nitelendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla yolsuzluk-gelir eşitsizliğini ele alan çalışmalar yoğunlukla gelişmekte olan ülkeler kapsamında gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışmada, gelişmekte olan ülkelerde yolsuzluk ve gelir eşitsizliği ilişkisi nedensellik tabanında ölçülüp değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında gelişmekte olan ülkeler açısından bir durum değerlendirmesi yapılması hedeflenmiş; bu doğrultuda çalışmada, gelişmekte olan ülkeleri temsilen örneklem grubu olarak E7 ülkeleri ele alınmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Sürdürülebilir Kalkınma

2015 yılında tüm Birleşmiş Milletler Üye Devletleri tarafından 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi kabul edilmiştir. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin en temel amacı gerek günümüzde gerekse de gelecekte

bireyler ve gezegen için küresel bir barış ve refah ortamı sunmaktır. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, söz konusu amaç doğrultusunda oluşturulmuş olan ortak bir plan olarak ifade edilebilmektedir.

Tüm insanlık ve gezegen açısından bir eylem planı niteliği taşımakta olan 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin en temel amaçlarından bir tanesi de evrensel barışı güçlendirmek ve daha geniş bir alanda hissedilmesini sağlamaktır. Aşırı yoksulluk dahil ter türlü yoksulluğun, tüm koşullarda ortadan kaldırılması gerektiğini vurgulayan Gündem, sürdürülebilir kalkınma açısından olmazsa olmaz bir gereklilik olup; mutlaka (her koşulda) uygulanmalıdır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez 1987 yılında Brundtland Raporu'nda tanımlanmıştır. Günümüze geldiğinde ise, ülkeler açısından vazgeçilmez öneme sahip bir yere sahip olmaktadır. Sermayenin tabana yayılması, yatırımcıların sınırların kalktığı bir dünyada, istedikleri finansal araçlara istedikleri anda ulaşabilme imkanına sahip olmaları hem şirketleri hem de ülkeleri çeşitli hedeflere ulaşma konusunda motive etmektedir.

İnsanlığın daha iyi bir gezegende yaşamasını sürdürülebilir kalkınma anlayışıyla güvence altına almakta olan Kalkınma Gündemi, 17 sürdürülebilir kalkınma hedefi (SDG) ve 169 alt hedeften oluşmaktadır. Bölünmez ve entegre bir rapor olma özelliği taşıyan Kalkınma Gündemi, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere 3 temel boyutunu da hedeflemektedir (UN Department of Economic and Social Affairs, 2022; Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Kalkınma Gündemi hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere ortak bir acil küresel eylem çağrısı olup; gündem bağlamında 17 temel amaç belirlenmiştir. Söz konusu bu ilkeler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SDG) adını alıp; temel olarak sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için önemli araçlar olarak görülmektedir. 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SDGs), entegre edilmiş olup; belli bir alana yönelik eylemin, herhangi bir başka alandaki sonuçları etkilemesi ve kalkınmanın sosyal, çevresel ve ekonomik her üç boyutuna ilişkin sürdürülebilirliği dengelemesi gerekmektedir. SDG'lerle beraber ülkeler, en geride kalmış ülkeler ve bireyler için bile ilerlemeye öncelik vereceklerinin sözünü vermişlerdir. SDG'ler, yoksulluğu, açlığı, ölümcül ve bulaşıcı hastakları (AİDS vb.) ve gerek çocuklara gerekse de kadınlara yapılan ayrımcılığın önüne geçilmesi amacıyla oluşturulmuştur (UNDP, 2023a). Tablo-1 'de sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ilişkin sınıflandırmaya yer verilmiştir.

Tablo 1. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin sınıflandırılması

Sürdürülecek Olan	Geliştirilecek Olan
Doğa Yeryüzü Biyoçeşitlilik Ekosistemler	İnsanlar Çocuk sağkalmı Yaşam beklentisi Eğitim Eşitlik Eşit fırsat
Yaşam desteği Ekosistem servisleri Kaynaklar Çevre	Ekonomi Servet Üretken sektörler Tüketim
Halk Kültürler Gruplar Mekanlar	Toplum Kurumlar Sosyal sermaye Şehirler Bölgeler

Kaynak: Journey, O. C. (1999)

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, ülkeler ve BM'nin çok uzun yıllardır süregelen çalışmalarına dayanmaktadır. Bu amaçlar; yoksulluğun ve açlığın sonlandırılması, bireylerin sağlıklı olabilmelerinin desteklenmesi, eğitimin nitelikli bir hale getirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, herkes için temiz su, sıhhi koşullar, temiz enerji, ekonomik büyüme ve yenilikçiliğin sağlanması, eşitsizliklerin azaltılması, sürdürülebilir yaşam alanlarının oluşturulması, sürdürülebilir üretim ve tüketimin sağlanması, iklim eylemi, sudaki ve karadaki yaşamın sürdürülebilirliğinin sağlanması, barışçıl ve kapsayıcı toplumların

desteklenmesi ve bu hedeflere ulaşabilmek amacıyla küresel ortaklığın canlandırılması çabalarını içermektedir (UNDP, 2019). Kalkınma Gündemi'yle birlikte ulaşılacak istenen en nihai amaç olan sürdürülebilir kalkınma, bugünün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayabilmeye yönelik anlayışı belirten bir kavramdır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için Kalkınma Gündemi, yoksulluğun sona erdirilmesinin, sağlık ve eğitimi iyileştiren, eşitsizliği azaltan ve ekonomik büyümeyi teşvik eden stratejilerle birlikte uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmaya ulaşabilmek için iklim değişikliğiyle mücadele edilirken; okyanusların ve ormanların da korunması gerektiği savunulmaktadır (UN Department of Economic and Social Affairs, 2022).

Sürdürülebilir kalkınmadan bahsedebilmek için öncelikle, barış ve istikrarın söz konusu olduğu; insan hakları ve hukukun üstünlüğüne dayanan bir yönetim anlayışının benimsenmesi gerekmektedir. Ancak dünyamızda tüm coğrafyalarda barış, güven ve huzur ortamı sağlanamamaktadır. Bazı coğrafyaların refah içinde yaşamasına karşın; birtakım bölgelerde süregelen şiddet ve çatışma vakaları dikkat çekmektedir. Bu özelliklerdeki coğrafyalarda, ekonomik kalkınmanın sağlanması mümkün olmamaktadır. Bu nedenle şiddetin hâkim olduğu bölgelerde de sürdürülebilir kalkınma anlayışı kapsamında gerekli önlemlerin alınması ve adımların atılması gerekmektedir. Bu doğrultuda şiddet olaylarının önüne geçmek ve güven ortamının yeniden tahsisini sağlamak için gerek yerel hükümetlere gerekse de BM, NATO, AB, G-8, DTÖ, G-20, gibi uluslararası organizasyonlara çok büyük görevler düşmektedir.

Eylül 2015'te Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, eşitsizlik ve adaletle mücadele ederken bir yandan da çevreyi korumak ve yoksulluğu ortadan kaldırmak için 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi belirlemiştir. Bu hedeflerin ise 2030 yılına kadar hem ülkelerin bireysel çabalarıyla hem de ortaklıklar aracılığıyla gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesi ülkeler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirebilmek ve Gündem 2030'u hayata geçirmek için çeşitli eylem planları oluşturmakta ve gelişmelerini duyurmaktadırlar (OECD, 2016).

BM, tüm ülkelerde hukukun üstünlüğünün tahsisini sağlamak ve insan haklarını teşvik etmek amacıyla SDG 16'yı uygulamaya sokmuştur. "Barış, adalet ve güçlü kurumlar" olarak ifade edilen SDG 16, barışçıl ve kapsayıcı toplumların teşvik edilmesi, herkes için adaletle erişimin sağlanması ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumların oluşturulmasının sürdürülebilir kalkınmaya ulaşılabilmesi için oldukça önemli olduğunu savunmaktadır. Yolsuzluk, rüşvet, hırsızlık ve vergiden kaçınma gibi yasadışı eylemlerin gelişmekte olan ülkeler için maliyeti yıllık 1.26 trilyon USD'yi geçmektedir (UNDP, 2023b). Yolsuzluğun bu denli maliyetli olması sebebiyle, sürdürülebilir kalkınma anlayışı çerçevesinde her türlü yolsuzluğun ve rüşvetin önemli ölçüde azaltılması oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra SDG 16'da yolsuzluk faaliyetlerine karşı daha sert yasal uygulamaların yürürlüğe konulması gerektiği belirtilmektedir. Bu bağlamda yolsuzluk, sürdürülebilir kalkınma önünde önemli bir engel olarak görülmekte ve meydana geldiği anda mücadele edilmesi gereken bir düşman olarak değerlendirilmelidir.

2.2. Yolsuzluk Kavramı

Yolsuzluk, sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmada insan gelişimini baltalamaktadır. Kamu kaynaklarının, toplumun yararına ve yerine getirilmesi elzem olan temel hizmetlerin sağlanmasından uzaklaşmasına ve böylece bu kaynakların israfına yol açmaktadır. Ayrıca mal ve hizmet piyasalarının iç dinamikleri üzerinde bozulmalar yaratarak söz konusu piyasalardaki eşitsizliği arttırmaktadır. Ulusal ve yerel ekonomik kalkınma önündeki en önemli engellerden biri olan yolsuzluk, hukukun üstünlüğünü zedelemekte ve toplumların liderlerine ve hükümetlerine olan güvenlerini yerle bir etmektedir (UNDP, 2020). Öte yandan küresel ölçekte 1 trilyon USD'den fazla tutarın her yıl rüşvet olarak ödeniyor olması (Dünya Bankası Enstitüsü) ve 1970-2008 yılları arasında Afrika'dan dünyaya yaklaşık olarak 1.8 trilyon USD yasadışı finansal nakit akışının gerçekleşmesi söz konusudur (Global Financial Integrity, 2010).

Yolsuzluk, yalnızca ekonomik verimlilik ve büyüme açısından ekonomik kalkınmayı etkilemekle kalmaz, aynı zamanda kaynakların nüfus içinde adil dağılımını da etkiler, gelir eşitsizliklerini artırır, sosyal refah programlarının etkinliğini azaltır ve nihayetinde daha düşük insan gelişme düzeylerine yol açmaktadır. Bu da uzun vadeli sürdürülebilir kalkınmayı, ekonomik büyümeyi ve eşitliği etkileyebilmektedir.

Yolsuzluğun gelir üzerindeki etkisine ilişkin mevcut literatür gözden geçirildiğinde, yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerinde olumsuz etkileri olduğuna dair bazı kanıtlar bulunmaktadır. Konuya ilişkin yapılmış olan uluslararası çalışmalar ele alındığında, yolsuzluğun sınırlı ekonomik büyüme sağlayarak adaletsizliği artırdığı, zengin ve nüfuzlu kişileri koruyan taraflı vergi sistemlerine yol açtığı, sosyal harcamaların seviyesini ve etkinliğini azalttığı, eğitime ve kamu hizmetlerine erişimde adaletsizlik yarattığını söylemek mümkündür (Policardo vd., 2019).

Yolsuzluk, kamu harcamalarının etkinliğini azaltarak gelir eşitsizliğinin oluşmasına dolaylı bir biçimde de katkıda bulunabilmektedir. Özellikle eğitim ve sağlık sektörlerinde gerçekleştirilen verimsiz kamu harcamaları, kamu hizmetlerinin gerek nitelik gerekse de nicelik olarak olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır. Eğitim ve sağlığa erişimde bireyler arası adaletin sağlanamaması bu kişiler arasında gelecekte yaşanabilecek bir potansiyel gelir adaletsizliğinin habercisi olarak görülmektedir. Yolsuzluğun ve yolsuzluklar sonucunda toplumda görülecek yozlaşmanın uzun vadede kamu harcamalarının etkinliğini sınırlaması veyahut engellemesi, toplumların beşerî sermaye oluşumunu ve gelişimini baltalayabilmekte ve hatta tamamen durdurabilmektedir (Policardo vd., 2019).

Yolsuzluğun artmasının ekonomik sonuçlarının yanı sıra sosyal ve çevresel sonuçları da bulunmaktadır. Bu çerçevede, yolsuzluk, gelir eşitsizliği ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarının birbirleriyle olan ilişkisini göz ardı etmemiz mümkün olmamaktadır.

Yolsuzluğun bu denli önemli sonuçlar doğurması, öncelikle kavramın detaylı bir biçimde ele alınmasını gerektirmektedir. Mevcut literatür incelendiğinde kavrama ilişkin üzerinde fikir birliğine varılmış genel kabul gören bir tanımlamaya rastlanmamaktadır. Yolsuzluğun tanımı araştırmacılar arasında farklılık gösterdiğinden, terimin kapsamını netleştirmek önemlidir. Ancak araştırmacıların yolsuzluk konusunda kesin bir tanım üzerinde anlaşmaya varması zor olsa da kavramın temel olarak, "kamu görevinin getirdiği yetki ve gücün hukuk kurallarına aykırı bir biçimde kullanıldığı eylemleri" ifade ettiği konusunda fikir birliği vardır.

Uluslararası Şeffaflık Örgütü yolsuzluk terimini 'verilen gücün kişisel kazanç için kötüye kullanılması' olarak tanımlarken; Khan (2005) yolsuzluk kavramını açıklarken "gücün kötüye kullanılması"na vurgu yapmaktadır. William'ın (2005) yolsuzluk tanımı, Khan'ın bakış açısıyla paralellik göstermektedir. William'ın bakış açısına göre yolsuzluk, "her türlü ahlaksız, yasa dışı ve etik olmayan faaliyeti" kapsayan geniş bir kavramdır. Kamu gücünün hukuka aykırı kullanımının temelinde kişisel kazanç elde etmek amacı yatmaktadır. Ayrıca yolsuzluk kavramının tanımlanması sırasında hangi değişkenlerin modele dahil edilmesi ve ölçülmesi gerektiğine dair fikir birliğinin olmaması da konunun araştırılması zorlaşmaktadır.

Literatürde konuya ilişkin yapılmış araştırmalar incelendiğinde farklı tanımlamaların yanı sıra (Jain, 1998), yolsuzluk kavramının doğru bir biçimde tanımlanması gerektiğine dair çalışmalar da (Johnston, 2001a; Lancaster ve Montinola, 1997; Philp,1997) mevcuttur. Collier (1999) ise herkes tarafından benimsenmiş bir yolsuzluk teorisinin olmayışını kısmen üzerinde anlaşmaya varılmış bir yolsuzluk tanımının olmamasına bağlamaktadır.

2.2.1. Yolsuzluğun Ölçümü ve Yolsuzluk Algı Ölçeği (CPI)

Yolsuzluğu tanımlamada yaşanan zorluğun yanında yolsuzluğun nasıl ölçüleceği konusu literatürde ayrı bir araştırma problemi olarak görülmektedir. Çünkü yolsuzluğu ölçmek ülkeler açısından oldukça gerekli olmakla birlikte, aynı zamanda zorlu bir görevdir. Yolsuzluğun doğası gereği çoğunlukla üstü kapalı bir biçimde, toplumdaki ve kayıtlardan gizlice gerçekleştirilmiş olması, yolsuzluğun ölçülmesini zorlaştırmaktadır.

Araştırmacılar açısından yolsuzluğun hangi nicel değişkenler kullanılarak ölçüleceği ve ölçüme hangi kriterlerin dahil edileceği sorularına verilecek cevaplar doğru ölçüm yapılabilmesi adına oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra yolsuzluğu gerçekleştirenlerin eylemlerini saklama girişimleri, yolsuzluğun ölçülmesi konusunda karşılaşılan bir diğer sorundur. Bu nedenle yolsuzluğu ölçebilmek adına kullanılmakta olan çok sayıda yöntem mevcuttur.

Yolsuzluğu ölçmek amacıyla kullanılan her bir yöntem belirli şeylere öncelik verme ve diğerlerini arka plana atma eğiliminde olup; her bir yöntemin artısı ve eksisi bulunmaktadır (UNODC, 2019). Yolsuzluğun

ölçülmesine yönelik farklı yaklaşımları karşılaştıran ve eleştiren giderek artan bir akademik literatür (Holmes, 2015; Graycar ve Prenzler, 2013; Schwickerath vd., 2017) bulunmakla birlikte, farklı kurum ve kuruluşlar da yolsuzluğun ölçülmesine ilişkin çalışmalarda bulunmaktadır.

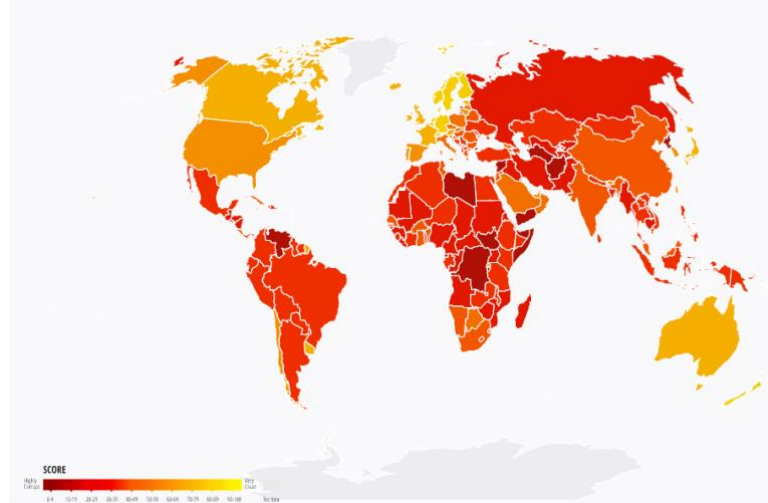
Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (United Nations Office on Drugs and Crime- UNODC) tarafından hazırlanmış olan "Örnek Anketler Yoluyla Rüşvet ve Diğer Yolsuzluk Biçimlerinin Ölçülmesine İlişkin Metodolojik Kılavuz" yolsuzluğun ölçülmesine ilişkin kullanılan yöntemleri detaylı bir biçimde ele almaktadır (UNODC, UNDP ve UNODC-INEG, 2018). Söz konusu kılavuz, devletlere "yolsuzluğun ve rüşvetin her türüsünü önemli ölçüde azaltmaya" çağıran sürdürülebilir kalkınma hedeflerine (sustainable development goals – SDG) ulaşılabilmesi konusunda rehberlik sağlamak için geliştirilmiştir (UNODC, 2019).

Yolsuzluk Anketleri Kılavuzu, "değişkenlerin veya kaynakların seçimi ve heterojen verileri birleştirmek için kullanılan algoritmanın belirlenmesi gibi bir dizi öznel varsayıma dayandığından" kullanılacak yöntemlerin geçerlilik ve uygunluk açısından zayıf yönlerine dikkat edilmesi hakkında uyarıda bulunmaktadır (UNODC, UNDP ve UNODC-INEGI, 2018).

Kılavuzda belirtilen yöntemlerin dışında Business International Corporation yolsuzluğu ölçebilmek için çeşitli ülkelerdeki yolsuzluk düzeyi hakkında bir dizi derecelendirme çalışması yürütmektedir. Political Risk Services Inc. tarafından her yıl Uluslararası Ülke Risk Rehberi (International Country Risk Guide - ICRG) hazırlanmaktadır. Söz konusu bu rehberde ülkelerin yozlaşma endekslerine yer verilmektedir. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) 1989 yılından bu yana her yıl Dünya Rekabet Edebilirlik Raporu yayınlarken ülkelerin yozlaşma ve yolsuzluk durumlarını ele almaktadır (Johnston, 2001b). Uygulamada yolsuzluğu ölçmede kamu dürüstlüğü endeksi (Index of Public Integrity - IPI), Dünya Bankası Yönetişim Göstergelerinin Yolsuzluk Kontrolü Göstergesi, Bertelsmann Stiftung'un Sürdürülebilir Devlet Göstergeleri ve PRS Group'un Uluslararası Ülke Riski Rehberi gibi danışmanlık firmalarının yolsuzluk endeksleri de kullanılan diğer araçlardır (UNODC, 2019).

Yolsuzluğu doğru bir biçimde ölçmeye yönelik en önemli adımlardan biri de Uluslararası Şeffaflık Derneği (Transparency International-TI) tarafından atılmıştır. Uluslararası Şeffaflık Derneği, geliştirmiş olduğu yolsuzluk algı endeksi (corruption perception index- CPI) ile 1995 yılından bu yana ülkelerin yolsuzlukları algısı tespit etmektedir.

Yolsuzluk algı endeksi araştırmacılar tarafından yolsuzluğun ölçülebilmesinde sıklıkla kullanılan ve ülkeler arasında karşılaştırma yapabilmeyi mümkün kılan en kapsamlı değerlendirme yöntemlerinden biri olarak görülmektedir (Iliman ve Tekeli, 2016). Yolsuzluk Anketleri Kılavuzu'nda da yolsuzluk ölçümünde en sık tercih edilen yöntem olarak ifade edilen yolsuzluk algı endeksinin hesaplanmasında, 12 farklı kuruluştan elde edilen 13 endeksten yararlanılmakta ve böylece bir bileşik endeks elde edilmektedir. CPI, kamu sektöründe algılanan yolsuzluk düzeyine göre 180 ülkeyi puanlamakta ve sıralamaktadır. Çeşitli önemli kurum ve kurumlar tarafından toplanan, yolsuzlukla ilgili anketler ve değerlendirmelerin bir kombinasyonu olan CPI, uzman değerlendirmeleri ve görüş anketleri ile belirlenen bir bileşik yolsuzluk göstergesidir (TI, 2021).

Şekil 1. Yolsuzluk Algı Endeksi-CPI (Transparency International, 2021)

Endeks, ülkeleri 0 ile 100 değerleri arasında puanlamakta ve endekse göre ülkenin puanı azaldıkça o ülke için yolsuzluk algısı artmaktadır. Bu bağlamda 100 puan en temiz durumu, 0 ise en yüksek derecede yolsuzluğun mevcut olduğunu göstermektedir.

2021 yılı verileri ışığında ülkelerin yaklaşık olarak 2/3'ünün yolsuzluk algı endeksi 50 puanın altında kalmıştır. 180 ülkenin tamamı göz önünde bulundurulduğunda ortalama yolsuzluk algı endeksinin değeri 43 olarak bulunmuştur. En yüksek puanı (66/100) Batı Avrupa ve Avrupa Birliği ülkeleri almış olup, en düşük puan (33/100) ise Sahra Altı Afrika (Sub-Saharan Africa) Bölgesi'ne aittir (TI, 2021).

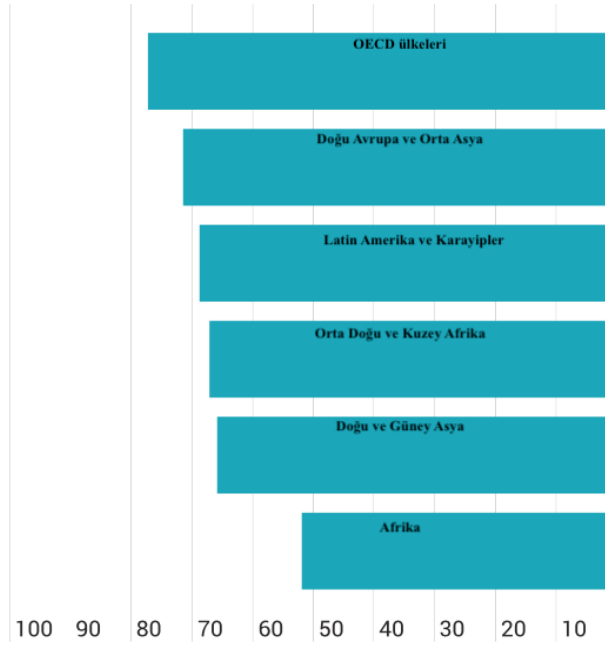
Ülkeler sürdürülebilir kalkınma hedeflerini karşılama durumlarına göre 0 ile 100 arasında değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi Skoru 100 olan ülkelerin, 17 sürdürülebilir kalkınma hedefinin tamamına ulaştığı sonucuna varılmaktadır. 165 ülke için hesaplanan skorda, her bir kalkınma hedefine uyum ve geçen dönemlere göre gerçekleşen ilerleme bilgisi de verilmektedir (Sachs, J., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., Woelm, F., 2021).

Tablo 2. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Skoru ile Yolsuzluk Algı Endeksi 2021 Sıralaması

Ülkeler	SKH Skoru	Sıralama	Ülkeler	Yolsuzluk Algı Endeksi
Finlandiya	85,9	1	Danimarka	88
İsveç	85,6	2	Finlandiya	88
Danimarka	84,9	3	Yeni Zelanda	88
Almanya	82,5	4	Norveç	85
Belçika	82,2	5	Singapur	85
Avusturya	82,1	6	İsveç	85
Norveç	82	7	İsviçre	84
Fransa	81,7	8	Hollanda	82
Slovenya	81,6	9	Lüksemburg	81
Estonya	81,6	10	Almanya	80
Hollanda	81,6	11	Birleşik Krallık	78
Çek Cumhuriyeti	81,4	12	Hong Kong	76
İrlanda	81	13	Avusturya	74
Hırvatistan	80,4	14	Kanada	74
Polonya	80,2	15	Estonya	74
İsviçre	80,1	16	İrlanda	74
Birleşik Krallık	80	17	İzlanda	74
Japonya	79,8	18	Avustralya	73
Slovakya	79,6	19	Belçika	73
İspanya	79,5	20	Japonya	73

Kaynak: Transparency International (2021); Sachs, J., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., & Woelm, F. (2021)

Tablo 2, 2021 sürdürülebilir kalkınma raporunda yer alan sürdürülebilir kalkınma hedefleri skoru ile Uluslararası Şeffaflık Derneği (Transparency International) tarafından hazırlanan yolsuzluk algı endeksinin en yüksek olduğu 20 ülkeyi göstermektedir. Sürdürülebilir kalkınma hedefi skoruna göre en yüksek puanlı 20 ülkeden Hırvatistan dışındaki ülkeler Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) üyesidir. Her iki kriter için de en yüksek skorlu ülkeler ise tablodan görüldüğü gibi kişi başına düşen gelirin de en yüksek olduğu İskandinav ülkeleri ile AB üye ülkelerinden oluşmaktadır.

Şekil 2. Bölgelere Göre Sürdürülebilir Kalkınma Skoru Dağılımı (Sachs, J., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., & Woelm, F., 2021)

Şekil 2, 2021 yılı verileriyle bölgelere göre sürdürülebilir kalkınma skorundaki dağılımı göstermektedir. 165 ülke skorunun tamamı göz önüne alındığında, ortalama skor 66,8 iken en yüksek ortalama OECD ülkelerinde, en düşük skor ise Afrika ülkelerinde gerçekleşmiştir (Sachs vd., 2021).

2.3. Gelir Eşitsizliği

19.yüzyılın başında dünyanın çok büyük bir kısmı aşırı yoksulluk içindeyken; 1970'lerden itibaren zenginlerin daha da zenginleşmesiyle toplumsal taban zengin ve fakir olarak iki ana gruba ayrılmıştır. Yıllar itibariyle gelir eşitsizliği keskin bir şekilde artmaya devam etmiş; zengin ülkeler daha da zenginleşirken fakir ülkelerin daha da fakirleşmesi sonucunda gelir uçurum son derece büyümüştür (Sakib, 2021:1).

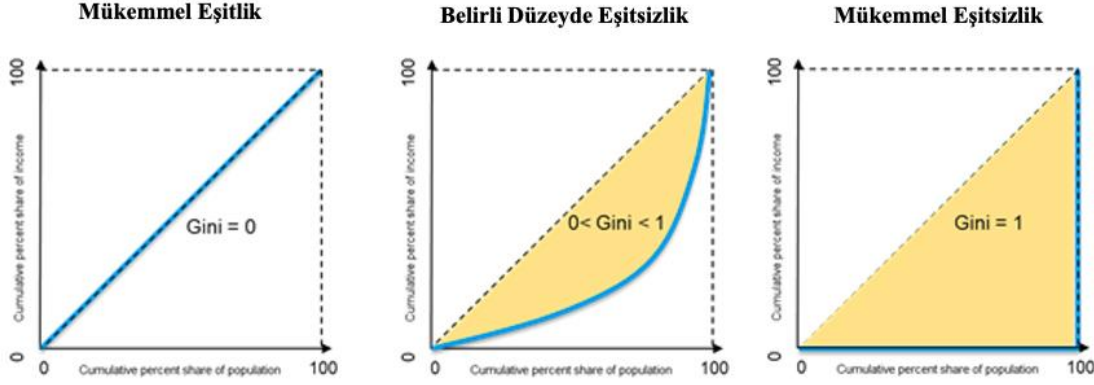
OECD tarafından gelir, hane halkının belirli bir yıldaki harcanabilir kişisel geliri olarak tanımlanmaktadır. Kazançlar, serbest meslek ve sermaye geliri ile kamu nakit transferlerinden oluşmakta; hane halkı tarafından ödenen gelir vergileri ve sosyal güvenlik katkı payları bu tutardan mahsup edilmektedir. Hane halkının geliri, her bir üyesine bölünmekte ve farklı büyüklükteki hanelerin ihtiyaçlarındaki farklılıkları yansıtacak şekilde düzeltilmektedir (OECD, 2023).

Gelir eşitsizliği en yalın şekliyle gelir dağılımının düzensiz ve adaletsiz bir şekilde bir biçimde gerçekleştiği durum olarak ifade etmek mümkündür (Akdağ, 2020:3). Sanayi Devrimi'yle beraber bireylerin gelirlerindeki eşitsizlik ekonomik açıdan artmış (Samuelson ve Nordhaus, 1985:561); özellikle 1960'lı yıllardan itibaren artan nüfusun da etkisiyle orta sınıfın gitgide kaybolması söz konusu olmuştur (Bourguignon ve Morrisson, 1999:7).

Literatürde gelir dağılımı ve gelir dağılımındaki eşitsizliğe dair yapılan çok sayıda çalışma mevcuttur. Söz konusu bu çalışmaların bir kısmı teorik çalışmalar olup; bir kısmını ise gelir adaletsizliğini ölçmeyi amaçlayan ampirik çalışmalar oluşturmaktadır. Ampirik çalışmalarda her ne kadar eşitsizliği ölçmeye yönelik farklı yaklaşımlar benimsenmiş olsa da en yoğun şekilde kullanılan ölçüm yönteminin Gini katsayısı olduğu görülmektedir (Baş, 2009: 55). Herhangi bir ülkedeki gelir eşitsizliğini belirlemeyi amaçlamayan Gini katsayısı, gelir dağılımında oluşabilecek değişiklikleri ve o ülkenin diğer ülkelere kıyasla mevcut durumunu ortaya koymayı sağlamaktadır. Bu doğrultuda ülkelerin, Gini katsayısından yararlanarak eşitsizliği azaltmaya yönelik politikalar belirleyebilmesi mümkündür (Çalışkan, 2010:97).

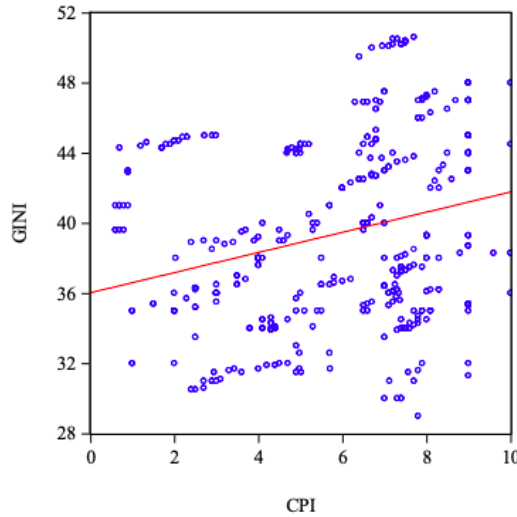
Gini katsayısı, 0 ile 1 arasında bir değere sahip olabilmektedir. Katsayının artarak 1'e daha yakın hale gelmesi, o ülkedeki gelir eşitsizliğinin artması anlamına gelirken; söz konusu değer azalarak 0'a daha yakın hale gelmesi ise gelir eşitsizliğinin azaldığını ifade etmektedir.

Şekil 3. Gini Katsayısı (IMF, 2022)

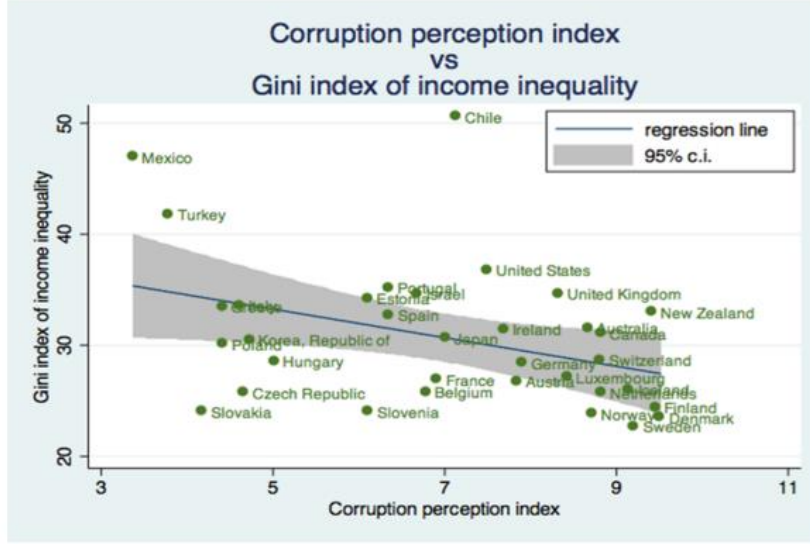
Şekil 3'te görüldüğü üzere, Gini katsayısının 0'a eşit olduğu noktada tam eşitlik (mükemmel eşitsizlik), 1'e eşit olduğu noktada ise tüm gelirin sadece tek bir hane halkının elinde bulunduğu durum (mükemmel eşitsizlik) gerçekleşmektedir (Akdağ, 2020:32). Aksi belirtilmedikçe, gelir eşitsizliğini ortaya koyan Gini katsayısı, harcanabilir gelir veya tüketim anlamına gelmekte ve bu nedenle doğası gereği, vergiler ve transferler yoluyla herhangi bir yeniden dağıtımı yansıtmaktadır (IMF, 2022).

Grafik-1'de de görüldüğü üzere, gelir dağılımındaki dengesizliği ve adaletsizliği ortaya koymaya yarayan Gini endeksi ile yolsuzluk algı endeksi arasında pozitif bir ilişki bulunmakta ve bir ülkede yolsuzluk ne ölçüde fazlaysa gelir adaletsizliği de o denli büyük olmaktadır (Kar ve Saha, 2012).

Grafik 1. Gini Katsayısı ve Yolsuzluk (Kar ve Saha, 2012)

Yolsuzlukta meydana gelen artışlar Gini gelir eşitsizliği katsayısını artırırken, aynı zamanda gelir artışını azaltmaktadır. Aşağıda yer alan grafiğe göre algılanan yolsuzluk seviyesi düştükçe ülkelerin yolsuzluk algı endeksi (CPI) artmakta ve gelir dağılımında görülen adaletsizliğin artması algılanan yolsuzluk düzeyinin artışıyla ilişkilendirilmektedir (Dimitrescu ve Hurlin, 2012).

Grafik 2. Yolsuzluk Algı Endeksi ve Gini Gelir Adaletsizliği Endeksi (Policardo vd., 2019)

Bu durum aynı zamanda kaynakların adil dağılımını da engellemektedir. Öyle ki Afrika'da, yolsuzluk endeksinde meydana gelen bir puanlık artış, Gini gelir eşitsizliği katsayısındaki yedi puanlık bir artışla ilişkilendirilmektedir (Policardo vd., 2019). Grafik- 2'de OECD'ye üye 34 ülkenin 1995- 2011 yıllarına ilişkin ortalama yolsuzluk algı endeksi ile Gini gelir adaletsizliği endeksine yer verilmiştir. Grafikte yer alan noktalar, çalışma kapsamına dahil edilen her bir ülkenin yolsuzluk-eşitsizlik ilişkisindeki konumunu göstermektedir. Noktaların üzerinde yer alan düz regresyon çizgisi ise ülkeler arası gelir adaletsizliği ile ortalama yolsuzluk algı puanı arasındaki negatif ilişkiyi göstermektedir.

2.4. Yolsuzluk ve Gelir Eşitsizliğine İlişkin Mevcut Literatür

Yolsuzluk ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisi günümüzde ekonominin en önemli gündem maddelerinden birini oluşturmaktadır. Bazı çalışmalarda, yolsuzluğun ticari faaliyetleri ve işlemleri kolaylaştırabileceğini ve bürokratik engellerin aşılmasını sağlayarak ekonomik verimliliği artırabileceği savunulmaktadır (Leff, 1964; Lui, 1985). Öte yandan diğer birtakım çalışmalar ise bu görüşün tam karşısında durarak yolsuzluğun, karar alma süreçlerini baltaladığını; ayrıca, işlem maliyetlerini artırarak ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etki yaptığını ifade etmektedir (Dinca vd., 2021; Menocal vd., 2015).

Gelir eşitsizliği, yolsuzluk ve sürdürülebilir kalkınma ilişkisini ele alan literatürde çoğunlukla sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutunu oluşturan ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlara ilişkin önlemler üzerine yoğunlaşmıştır (Dorofeev, 2022; Muhammad vd., 2018). Ancak kurumların ve ekonomik eşitsizliğin sürdürülebilirlik üzerindeki etkisi, sürdürülebilir kalkınmanın farklı boyutları birlikte dikkate alındığında daha net bir biçimde anlaşılmaktadır. Literatürde söz konusu kavramlar arasındaki bağlantıyı inceleyen çalışmalar çoğunlukla gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler açısından bir değerlendirme sunuyor olsa da (Li vd., 2023; Azam vd., 2021, Chia vd., 2022), az sayıda olmasına rağmen gelir eşitsizliği-sürdürülebilir kalkınma ilişkisini geçiş ekonomisi bağlamında değerlendiren çalışmalar da bulunmaktadır (Tamazian ve Rao, 2010; Badur vd., 2023).

Konuya ilişkin en iyi bilinen çalışmalardan biri Kuznets (1955) tarafından gerçekleştirilmiştir. Kuznets çalışmasında ülkeler arasında bir analiz gerçekleştirerek, ülkelerin kişi başına düşen milli gelirleri ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ters U şeklindeki (U-shape) modeliyle açıklamıştır. Yapılan çalışma kapsamında en önemli itici güç olarak, emeğin yoksul ve daha az üretken geleneksel sektörden, daha üretken ve farklılaşmış modern sektöre kaymasıyla meydana gelen yapısal değişim olduğu belirlenmiştir.

Literatürde hem yolsuzluğun hem de gelir eşitsizliğinin ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma üzerindeki etkisini değerlendiren teorik ve ampirik çalışmalar bulunmaktadır. Mauro (1995), yolsuzluk ve ekonomik kalkınma ilişkisini Sıradan En Küçük Kareler Yöntemi (Ordinary Least Squares- OLS) gerçekleştirerek

incelemiş ve çalışma sonucunda yolsuzluğun, özel yatırımları olumsuz etkilemek suretiyle ekonomik kalkınmayı baltaladığı sonucuna varmıştır. Frank (2009), gelir eşitsizliği ve ekonomik kalkınma (büyüme performansı) arasındaki ilişkiyi uzun vadede değerlendirmiştir. ABD bünyesinde gerçekleştirdiği çalışmada gelir eşitsizliği ve büyüme performans arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Aynı şekilde Andrews ve diğerleri (2011) çalışmada, daha yüksek gelir eşitsizliğinin daha yüksek ekonomik büyümeye yol açacağı sonucuna ulaşmıştır.

Davis (2007) çalışmada, gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi iki aşamalı şekilde ele almıştır. Çalışmada mevcut ilişki ülke içinde ve ülkeler arası düzeyde değerlendirilmektedir. Söz konusu çalışmaya göre, yıllar itibariyle ülkeler arasında negatif bir büyüme-gelir eşitsizliği söz konusu olsa da ülke içinde bu ilişki pozitifdir.

Shin (2012) ise Davis'in çalışmasını bir adım ileriye taşıyarak, ekonominin gelişme aşamalarına bağlı olacak şekilde gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki negatif de olabileceği gibi pozitif de olabilmektedir. Yapılan diğer çalışmalar ise, uzun dönemde gelirdeki eşitsizliğin artması durumunda büyüme performansının zayıfladığı görülmektedir. Daha açık bir ifadeyle, ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasında uzun vadede negatif yönlü bir ilişki söz konusudur (Alesina ve Rodrik, 1994; Cingano, 2014; Panizza, 2002 vb.). Ancak gelişmekte olan ülkeler için negatif yönlü bu ilişkinin geçerliliğinden bahsetmek mümkünken; gelişmiş ülkeler açısından net bir ilişkinin varlığına dair kanıtlara ulaşamamaktadır (Risso vd., 2013: 709).

Gupta ve diğerleri (2002), yolsuzluk ve gelir eşitsizliğini ele aldıkları çalışmalarında, yüksek ve artan yolsuzluğun gelir eşitsizliğini ve yoksulluğu arttırdığına dair kanıtlar sunmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre yolsuzlukta meydana gelen bir standart sapmalı artışın, Gini katsayısını yaklaşık olarak 11 puan; yoksulların gelir artışını yılda yaklaşık 5 puan arttırdığı görülmektedir. Çalışma sonucunda yolsuzluk azaltıcı politikaların, gelir eşitsizliği ve yoksulluğu azaltmada da etkili olduğu savunulmaktadır (Gupta vd., 2002).

Gyimah-Brempong (2002), yolsuzluğun ekonomik büyüme ve gelir dağılımı üzerindeki etkilerini araştırdığı çalışmada, Afrika ülkelerine panel data analizi gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucu elde edilen bulgulara göre fiziksel sermaye yatırımının azaltılması gerek doğrudan gerekse de dolaylı bir biçimde ekonomik büyümeyi olumsuz etkilemektedir. Yolsuzluğun bir birim artması, gayri safi yurt içi hasılanın % 0.75 (0.9 puan); kişi başına düşen milli gelirin ise %0.39 (0.41 puan) azaltmasına neden olmaktadır. Çalışma sonucunda yolsuzluk ile gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya konulmuş; gelirden meydana gelen düşüşle birlikte eşitsizlikte meydana gelen artışın, Afrika ülkelerinde zenginlerden daha çok yoksullara zarar vermesi söz konusudur (Gyimah-Brempong, 2002).

Li ve diğerleri (2003) ise, benzer şekilde yolsuzluk, gelir dağılımı ve eşitsizlik ilişkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda Li ve diğerleri, yolsuzluğun gelir dağılımını ters U şeklinde etkilediği; yolsuzluğun gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde tek başına Gini katsayısındaki farklılıkları açıklayabildiği ve yolsuzluğun, ekonomik büyümeyi geciktirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Ancak çalışma, yolsuzluğun tek başına kıtasal büyüme farklılıklarını açıklamada yetersiz kalmaktadır. Varlık dağılımının daha adaletsiz olduğu ülkeler açısından yolsuzluğun, gelir adaletsizliğinde daha düşük bir artışa neden olmasına karşın; büyüme oranlarında daha büyük düşüşler yaratması söz konusudur (Liv d., 2003).

Dinçer ve Günalp (2012), yolsuzluk-gelir eşitsizliği ilişkisini ele aldıkları çalışmalarında, nesnel bir yolsuzluk ölçüsü kullanmayı amaçlamış ve bu doğrultuda yolsuzluk sebebiyle hüküm giymiş olan kamu görevlilerinin sayısından yararlanmışlardır. Çalışmada verilerin karşılaştırılabilirliği sağlanmış ve analizlerde hem zaman serilerinden hem de kesitsel varyasyonlardan yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda, yolsuzluğun artmasının gelir eşitsizliğinin de artmasına yol açtığına dair güçlü kanıtlar elde edilmiştir (Dinçer ve Günalp, 2012).

Sulemana ve Kpienbaareh (2018), Sahra Altı Afrika (Sub-Saharan Africa) bölgesinde yer alan 48 ülke için yürütmüş olduğu panel veri analizi sonucunda, daha yüksek gelir eşitsizliğinin söz konusu olduğu ülkelerde

daha az yolsuzluk görüldüğünü savunarak, mevcut literatürün aksi bir sonuca ulaşmıştır. Gelir eşitsizliği ile yolsuzluk arasında ters bir nedensellik olduğunu ve bu durumunun da Granger gelir eşitsizliğine neden olduğunu savunan bu çalışmaya göre, gelir eşitsizliği ile yolsuzluk arasında ters U şeklinde bir ilişki bulunmaktadır (Sulemana ve Kpienbaareh, 2018).

Khan ve Naeem (2020) çalışmasında, yolsuzluk, gelir eşitsizliği ve insan kaynakları gelişimi arasındaki ilişkiyi, 2000-2015 dönemi için 38 gelişmekte olan ülkeden oluşan bir panel için analiz etmiştir. İnsan kaynakları gelişme endeksi (human development index -HDI), yolsuzluğun kontrolü endeksi (control of corruption index) ve Gini katsayısından yararlanan bu çalışmada, insan kaynakları gelişiminin yolsuzluk ve gelir eşitsizliğinden olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir. Ancak öte yandan, gelir eşitsizliğinin ise yolsuzluktan olumlu, insan kaynakları gelişiminden ise olumsuz etkilenmesi söz konusudur. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, gelişmekte olan ekonomiler için, insan kaynakları gelişimini hızlandırmak için yolsuzluk ve gelir eşitsizliği sorununu çözmenin gerektiği görülmektedir (Khan ve Naeem, 2020).

3.Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli ve Hipotezler

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen ekonomik analizde, belirlenen değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi değerlendirilmeden önce ilk olarak panel verinin durağanlığı test edilmiştir. İncelenen serilerde birim kökün var olup olmadığını, diğer bir ifadeyle serinin durağan olup olmadığını tespit etmek amacıyla çeşitli testlerden faydalanılmaktadır. Bu doğrultuda Genişletilmiş (Augmented) Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi ve Philips-Perron (PP) birim kök testi uygulanmıştır. Herhangi bir seride birim kökün mevcut olup olmadığını belirlemek amacıyla en sık kullanılan test olan ADF, 1979 yılında Dickey ve Fuller'in literatüre kazandırmasıyla kendine uygulama alanı bulmuştur (Yıldırım, 2019:19).

ADF testine göre boş hipotez, değişkenin bir birim kök içerdiğini ve alternatif hipotez ise, değişkenin durağan bir süreç tarafından üretildiği anlamına gelmektedir (Stata, 2023). Buna göre çalışma kapsamında test edilecek olan hipotezler şunlardır:

H_0 = Yolsuzluğun, gelir eşitsizliği üzerinde bir etkisi yoktur.

H_1 = Yolsuzluğun, gelir eşitsizliği üzerinde etkisi vardır.

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın bu bölümünde yolsuzluk ile gelir eşitsizliği arasında herhangi bir ilişkisellik bulunup bulunmadığının tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda gelişmekte olan ekonomileri ifade eden E-7 ülkelerine ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır. Brezilya, Çin, Hindistan, Endonezya, Meksika, Rusya ve Türkiye'den oluşan E-7 (Emerging-7) ülkeleri, 2000-2021 yılları arasındaki dönem baz alınarak değerlendirilmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Yolsuzluğu değerlendirebilmek için uygun ölçü olarak yolsuzluk algısı endeksi (CPI) seçilmiştir. Yolsuzluk algısı endeksi Transparency International'ın resmî sitesinden alınmış olup; 2012-2022 arasındaki dönem baz alınmıştır. 2012 yılından önceki dönemlerde farklı bir hesaplama yöntemi kullanılmasından ötürü, karşılaştırılabilirlik açısından bu dönemi analize dahil etmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Gelir eşitsizliği göstergesi olarak ise Gini katsayısı belirlenmiş; Gini katsayısına ilişkin veriler ise Dünya Bankası'nın resmî sitesinden elde edilmiştir. Analizde yolsuzluk algısı endeksi (CPI), yolsuzluk algısı skoru "CPIScore" olarak ifade edilirken; Gini katsayısı ise "GiniCoefficient" olarak gösterilmiştir.

3.4. Verilerin analizi

Gelişmekte olan 7 ülke ekonomisine ait veriler, Stata /BE 18.0 paket programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada analiz çerçevesinde ADF (Augmented Dickey-Fuller Test), PP (Philips-Perron) birim kök testleri ile Granger nedensellik testi (Granger Causality Test) gerçekleştirilmiştir. Granger nedensellik testi, mevcut iki zaman serisi arasında nedensellik ilişkisi olup olmadığını; ilişki olması durumunda bu ilişkinin yönünü belirlemek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Granger nedensellik testi iki değişkenden birine

ait öngörünün, diğer değişkenin geçmiş değerlerine bağlı olarak daha gerçekçi bir biçimde yerine getirilmesine imkân tanımaktadır. Granger nedensellik testi, değişkenlerden birinin açıklanması amacıyla iki ayrı model kurmakta ve söz konusu bu iki modele ilişkin F istatistiki değerlerinin karşılaştırılması temeline dayanmaktadır. İki ayrı model vasıtasıyla elde edilen F değerlerinin, F değerinden büyük olup olmadığına ve p değeri göz önünde bulundurularak Granger nedensellik testinin boş hipotezinin doğruluğu analiz edilmektedir (Okur, 2019).

Bir vektör otoregresif (VAR) modeldeki Granger nedenselliği, bir değişkenin mevcut değerleri ile diğer değişkenlerin geçmiş değerleri arasında bir korelasyon anlamına gelmektedir. X ve Y olmak üzere iki değişken olduğu varsayıldığında, X ve Y'nin gecikmeli değerleri X'i tahmin edebiliyorsa, o zaman Y değişkeni Granger-X'e neden olmaktadır. Tam tersi durumda ise, eğer X, Y'yi etkilerse; o zaman X, Granger-Y'ye neden olmaktadır (Sajwan ve Chetty, 2018).

Granger nedenselliğini test etmenin yaygın bir yöntemi, X ile ifade edilen bir değişkenin kendi gecikmeli değerlerine ve Y ile ifade edilen diğer değişkenin gecikmeli değerlerine göre geriletmek ve X'in gecikmeli değerleri üzerindeki tahmin edilen katsayıların birlikte sıfır olduğu boş hipotezini test etmektir. Boş hipotezin reddedilmemesi, "X'in Y'ye Granger-nedeni olmadığı hipotezi"nin reddedilmesi anlamına gelmektedir.

4. Bulgular

Çalışmanın analiz sürecinde gerçekleştirilen ADF testinin sonuçlarına Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Augmented Dickey-Fuller (ADF) birim kök testi

Test İstatistikleri	Dickey- Fuller Kritik Değerler			
	1 %	5%	10%	
Z (t)	-4.755	-3.549	-2.912	-2.591

Z (t) için MacKinnon yaklaşık p değeri = 0.0001

Tablo 3'ten elde edilen sonuçlara göre test istatistiği - 4.755 olarak bulunmuştur. $\alpha=0,05$ anlamlılık düzeyi seçildiğince ise bu değer -2.912 olduğu görülmektedir. ADF test sonucuna göre Z(t) test istatistiğine ait p değeri= 0.0001 olup; 0.05 değerinden küçüktür (p value=0.0001<0.05). Bu nedenle $\alpha=0,01$; $\alpha=0,05$ ve $\alpha=0,010$ anlamlılık düzeyinde birim kök için boş hipotez reddedilmektedir. Dolayısıyla alternatif hipotez olan H_1 hipotezi kabul edilmektedir. Buna göre veriler birim köke sahip olmayıp, seri durağandır.

Değişkenler arasındaki nedenselliği belirlemeye ve analiz etmeye yarayan Granger Nedensellik Testinin (Granger Causality Test) uygulanabilmesi için ön koşul olan verilerin durağanlık şartı yerine getirilmiştir. Durağanlık testi olan ADF testi sonucunda p değeri hata payından daha düşük olduğu için durağanlık sağlanmıştır.

Tablo 4'te analiz sonucu yolsuzluk ve gelir eşitsizliği değişkenlerine ait elde edilen sonuçlar görülmektedir.

Tablo 4. Granger Nedensellik Testi

Denklem	Hariç tutulan	F	df	df_r	Prob > F
CPI Skoru	Gini Katsayısı	1.7442	2	70	0.1823
CPI Skoru	Hepsi	1.7442	2	70	0.1823
Gini Katsayısı	CPI Skoru	.54749	2	70	0.5809
Gini Katsayısı	Hepsi	.54749	2	70	0.5809

Nedenselliğin mevcut olup olmadığını, nedensellik olması durumunda hangi yönde bir nedensellik olduğunu görmek amacıyla Granger nedensellik testi uygulanmıştır. P değeri (p-value), 0.05'ten küçük ya da 0.05'e eşit ise, yani nedensellik mevcut değilse boş hipotez reddedilmektedir. P değeri (p-value), 0.05'ten büyükse boş

hipotez (H_0) reddedilememektedir. CPIScore olarak ifade edilen yolsuzluk algısı endeks skoru ile GiniCoefficient olarak adlandırılan gelir eşitsizliğini ifade eden Gini katsayısı arasındaki nedensellik incelendiğinde, $0.1823 > 0.05$ olduğundan boş hipotez reddedilememektedir. Bu doğrultuda yolsuzluğun, gelir eşitsizliği üzerinde etkisi bulunamamıştır. Bu durum, Gini katsayısının yolsuzluk algısı endeks skorundan kaynaklanmadığını ve nedenselliğin yönünün Gini katsayısından CPI'ya doğru olmadığını göstermektedir.

İkinci sıraya bakıldığında, p değeri (p-value), 0.5809 olarak bulunmuştur. P değeri= 0.5809>0.05 olduğundan boş hipotez yine reddedilememektedir. Gelir eşitsizliğinin, yolsuzluk üzerine etkisi bulunamamış olup; bu durumun ülkelerin yolsuzluk seviyesini belirten gösterge olan yolsuzluk algısı endeksinden kaynaklanmadığı görülmüştür. Dolayısıyla, nedenselliğin yönünün CPI'dan Gini katsayısına doğru olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Her iki sonuç beraber değerlendirildiğinde Gini katsayısı ile yolsuzluk algı endeksi arasında çalışma kapsamında yer alan gelişmekte olan 7 ülke açısından herhangi bir nedensellik bulunamamıştır.

5. Sonuç ve Tartışma

Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin (SDGs) günümüzde artık yolsuzluk ile barışçıl, adil ve kapsayıcı toplumlar arasında açık ve net bir bağlantı kurmaya çalışması söz konusudur. Özellikle SDG 16 ile, rüşvetin azaltılması, kurumların güçlendirilmesi ve bilgiye erişim temel hedefler olarak belirlenmiştir. SDG 16, aynı zamanda 17 hedefin tamamına ulaşılması için de oldukça hayati bir misyon üstlenmektedir. Bu doğrultuda yolsuzlukla mücadele kurumları ve sistemleri güçlendirme, temel sektörlerdeki yolsuzluk risklerini azaltma ve yolsuzlukla mücadelede hükümetlerin, sivil toplumun ve özel sektörün ortak eylemlerini koordine etme atılması gereken en temel adımlardır (UNDP, 2020).

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri skoru yüksek olan özellikle Avrupa Birliği, Ekonomik Kalkınma ve İş birliği ülkeleri ile yolsuzluk algı endeksi en yüksek yani en az yolsuzluk yapan ülkeler çoğunlukla aynı ülkelerdir. Yolsuzluğun fazla olduğu ülkelerde, gelir eşitsizliği de yüksek olup sürdürülebilir hedef skoru da düşüktür. Bu kapsamda, uzun vadede sürdürülebilir kalkınmayı hem ekonomik hem sosyal hem de çevresel açılardan destekleyecek olan ülkelerin yolsuzlukla mücadele konusunda ciddi yaptırımlar ortaya koyması gerekmektedir. Ayrıca, ülkelerin sürdürülebilir kalkınmayı sağlayabilmek için yolsuzlukla mücadele konusunda özellikle OECD ülkelerinin eylem planlarını dikkatlice gözden geçirmesi ve hayata geçirmesi gerekmektedir.

Günümüzdeki hâkim anlayışa göre, çoğu zaman yolsuzluk ile ekonomik sonuçlar doğrudan ilişkiliymiş gibi varsayılsa da yolsuzluğun ekonomik sonuçları dışında olumsuz sosyal sonuçları da olmaktadır. Yolsuzluk daha düşük büyüme oranları, kişi başına düşen gelirden azalma, gelir dağılımı eşitsizliği gibi makroekonomik göstergeleri olumsuz etkilerden, daha düşük insani gelişmişlik seviyeleri, sağlık hizmetlerine, eğitime ulaşmada eşitsizlik gibi olumsuz sosyal etkileri de olmaktadır.

Yolsuzluğun gelir eşitsizliği üzerindeki etkisine dair mevcut literatür değerlendirildiğinde, yolsuzluğun eşitsizliği olumsuz yönde etkilediğine dair çalışmalar bulunmaktadır (Li d., 2000; Gupta vd., 2002; Dinçer ve Günalp, 2008; Dwiputri, 2018; Gyimah-Brempong, 2002; Dinçer ve Günalp, 2012; Sulemana ve Kpienbaareh, 2018). Ancak, literatürde yolsuzluk ve gelir eşitsizliği kavramlarını ele alan çok sayıda çalışma olmasına rağmen; bu kavramlar arasındaki nedensellik ilişkilerini inceleyen çalışma sayısı azdır. Üzerinde çok çalışılmamış olan bu konuya ilişkin az sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Yolsuzluğu, gelir eşitsizliğinin doğurduğu bir sonuç olarak değerlendiren çalışma sayısı da yine aynı şekilde oldukça sınırlıdır (Policardo vd., 2019:1).

Literatürde yolsuzluğun ekonomik büyüme üzerindeki olumsuz etkisine dair bir fikir birliği olmasına rağmen, bazı araştırmacılar yolsuzluğun büyüme üzerindeki etkisinin ülkenin yasal ve kurumsal yapıları, kurumsal yönetim kalitesi gibi faktörlerle ilişkili olduğunu varsaymaktadır. Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, yolsuzluk sebebiyle ülkelerin ekonomik büyümelerinin daha düşük seviyede gerçekleştiği görülmektedir. ABD kapsamında gerçekleştirilen çalışmalarda, yolsuzluktaki artışın Gini gelir eşitsizliği katsayısını artırdığına ve gelir artışını azalttığına dair kanıtlar sunulmuştur. Gini katsayısı, gelir eşitsizliğini hesaplamak için en güvenilir yöntem olarak kabul görmektedir (Jamal, 2015).

Ekonomik özgürlük, yolsuzluğun önemli bir belirleyicisidir ve gelişmiş ülkeler, ekonomik özgürlüğün daha yüksek seviyede mevcut olduğu ülkelerdir (Graeff ve Mehlkop, 2003). Ayrıca gelişmiş ülkelerde ekonomik özgürlüğün yanında kişi başına düşen GSYİH tutarı da oldukça yüksektir. Kişi başına düşen GSYİH ile yolsuzluk arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmakla beraber (Trisman, 2000); yüksek ekonomik gelişmeye sahip ülkelerde kamusal gücün kötüye kullanımı artırdığını öne süren çalışmalar da mevcuttur (Andwig vd.,2003). Literatürde her iki görüşün de bulunması nedeniyle, gelişmekte olan ülkeler açısından ekonomik büyüme- yolsuzluk ilişkisinin ne yönde değişeceğine dair net bir kanaate varılamamaktadır. E7 ülkeleri kapsamında gerçekleştirilen bu çalışmada, yolsuzluk ile gelir eşitsizliği arasında herhangi bir nedensellik ilişkisine rastlanamamıştır.

Yolsuzluk sadece gelişmemiş ülkeler için önemli bir tehdit olmamakta; gelişmekte olan ülkeler açısından da önemle üzerinde durulması gereken bir fenomen olarak görülmelidir (Dinçer ve Günalp, 2011:289). Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerde yolsuzluk meydana gelir gelmez tespit edilmeli ve bu ülkelerde yolsuzlukla aktif bir mücadele yöntemi uygulanmalıdır. Bu doğrultuda ekonomik büyümeyi yavaşlatan ve hatta baltalayan yolsuzlukla mücadelede gelişmekte olan ülkeler ekonomik kalkınmayı her zaman teşvik etmeli ve başta finans sektöründe olmak üzere her alanda ekonomik ve politik reformları savunmalıdır (Adams ve Klobodu, 2016:791).

KAYNAKÇA

- Abed, G., Davoodi, H. (2000). Corruption, structural reforms and economic performance in the transition economies. *IMF Working Paper No.132*. Washington: International Monetary Fund.
- Adams, S., and Klobodu, E. K. M. (2016). Financial development, control of corruption and income inequality. *International Review of Applied Economics*, 30(6), 790-808.
- Akdağ, Ö. Ü. H. (2020). *Gelir Dağılımı Teorileri Çerçevesinde Gelir Eşitsizliği Analizi*.
- Alesina, A., and Rodrik, D. (1994). Distributive politics and economic growth. *The quarterly journal of economics*, 109(2), 465-490.
- Andrews, D., Jencks, C., and Leigh, A. (2011). Do rising top incomes lift all boats?. *The BE Journal of Economic Analysis & Policy*, 11(1).
- Andvig, J.C., Fjeldstad, O.H., Amundsen, I., Sissener, T. and Søreide, T. (2001) 'Corruption: A Review of Contemporary Research'. Chr. Michelsen Institute *Development Studies and Human Rights*.
- Anti-corruption Research Center Glossary. (2019). Corruption, <https://www.u4.no/terms#corruption> (Erişim tarihi: 12 Mayıs 2023).
- Azam, M., Hunjra, A.I., Bouri, E., Tan, Y., and Al-Faryan, M. (2021). Impact of institutional quality on sustainable development: evidence from developing countries. *Journal of Environmental Management*, 298, 113465.
- Badur, M. M., Yılmaz, E., and Sensoy, F. (2023). Do corruption and inequality shape sustainable development? Evidence from the post-soviet countries. *International Journal of Social Economics*.
- Baş, K. (2009). Küreselleşme ve gelir dağılımı eşitsizliği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 49-70.
- Bourguignon, F., and Morrison, C. (1999). The size distribution of income among world citizens: 1820-1990, *Worldbank Papers*, 13243, 1-36.
- Cheme, M. (2014). The impact of corruption on growth and inequality, *Transparency International*.
- Chia, P.S., Law, S.H., Trinugroho, I., Wiwoho, J., Damayanti, S.M., and Sergi, B.S. (2022). Dynamic linkages among transparency, income inequality and economic growth in developing countries: evidence from panel vector autoregressive (PVAR) model. *Research in International Business and Finance*, 60, 101599.
- Cingano, F. (2014). *Trends in income inequality and its impact on economic growth*.
- Collier, M. W. (1999) Explaining political corruption: an institutional-choice approach in *International Studies Association Convention*, Washington DC.

- Curtin University Integrity and Standards Unit. (2015). Fraud and corruption definitions and impact. <https://complaints.curtin.edu.au/fraud-corruption-prevention/fraud-corruption-definitions.cfm> (Erişim tarihi: 16 Haziran 2023).
- Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye’de gelir eşitsizliği ve yoksulluk. *Journal of Social Policy Conferences*, 59, 89-132.
- Davis, L. S. (2007). Explaining the evidence on inequality and growth: informality and redistribution. *The BE Journal of Macroeconomics*, 7(1).
- Dinca, G., Sorin, M., Negri, C. and Barbuța, M. (2021). The impact of corruption and rent-seeking behavior upon economic wealth in the European Union from a public choice approach, *Sustainability*, 13(12), 1680.
- Dincer, O. C., & Gunalp, B. (2008). *Corruption, income inequality, and poverty in the United States*.
- Dincer, O. C., & Gunalp, B. (2012). Corruption and income inequality in the United States. *Contemporary Economic Policy*, 30(2), 283-292.
- Dumitrescu, E. I., & Hurlin, C. (2012). Testing for Granger non-causality in heterogeneous panels. *Economic modelling*, 29(4), 1450-1460.
- Dwiputri, I. N., Arsyad, L., & Pradipto, R. (2018). *The corruption-income inequality trap: A study of Asian countries* (No. 2018-81). Economics Discussion Papers.
- Graycar, A., & Prenzler, T. (2013). *Understanding and preventing corruption*. Springer.
- Graeff, P., & Mehlkop, G. (2003). The impact of economic freedom on corruption: different patterns for rich and poor countries. *European Journal of Political Economy*, 19(3), 605-620.
- Gullberg, A. T. (2011). Equal Access, Unequal Voice: Business and NGO Lobbying on EU Climate Policy. *Global Corruption Report: Climate Change*. Berlin: Transparency International.
- Gupta, S., Davoodi, H., Tiongson, E. (2000). Corruption and the provision of health care and education services. *IMF Working Paper No. 116*. Washington: International Monetary Fund.
- Gupta, S., Davoodi, H., & Alonso-Terme, R. (2002). Does corruption affect income inequality and poverty? *Economics of governance*, 3, 23-45.
- Gyimah-Brempong, K. (2002). Corruption, economic growth, and income inequality in Africa. *Economics of governance*, 3, 183-209.
- Gyimah-Brempong, K., De Camacho, S. M. (2006). Corruption, Growth, and Income Distribution: Are There Regional Differences? *Economics of Governance*, 7, pp. 245-269.
- Huang, C. J. (2013). Corruption and income inequality in Asian countries: bootstrap panel granger causality test. *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 16(4), 161-170.
- Holmes, L. (2015). *Corruption: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Ilman, T., & Tekeli, R. (2016). Dünya’da ve Türkiye’de yolsuzluk algısı. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 62-84.
- Jain, A. K. (1998). Models of corruption. In *Economics of corruption* (pp. 13-34). Springer, Boston, MA.
- Jain, A. K. (2001). Corruption: A review. *Journal of economic surveys*, 15(1), 71-121.
- Johnston, M. (2001a). The definitions debate: Old conflicts in new guises. In *The political economy of corruption* (pp. 23-44). Routledge.
- Johnston, M. (2001b). Measuring corruption: numbers versus knowledge versus understanding. In *The political economy of corruption* (pp. 169-191). Routledge.
- Kar, S., and Saha, S. (2012). *Corruption, shadow economy and income inequality: Evidence from Asia*.
- Khan, S. A. (2005). Corruption and Professional Practice: Issue and Challenges. *The Nigerian Accountant*, 38 (4), 60.
- Khan, R. E. A., and Naeem, H. M. (2020). Corruption, income inequality and human resource development in developing economies. *Asian Journal of Economic Modelling*, 8(4), 248-259.
- Kuznets, S. (1955). Economic growth and income inequality. *Am. Econ. Rev.*, 45 (1), 1-28.
- Lancaster T. & Montinola, G. (1997). Toward a methodology for the comparative study of political corruption. *Crime, Law and Social Change*, 27 (9), *Special issue on Corruption and Reform*, 185- 206.

- Leff, N.H. (1964). Economic development through bureaucratic corruption. *American Behavioral Scientist*, 8(3), 8-14.
- Leite, C., Weideman, J. (1999). Does mother nature corrupt? Natural resources, corruption and economic growth. *IMF Working Paper No.85*. Washington: International Monetary Fund.
- Li, H., Xu, L. C., and Zou, H. F. (2000). Corruption, income distribution, and growth. *Economics & Politics*, 12(2), 155-182.
- Li, M., Liu, J., Chen, Y., and Yang, Z. (2023). Can sustainable development strategy reduce income inequality in resource-based regions? A natural resource dependence perspective. *Resources Policy*, 81, 103330.
- Lui, F.T. (1985). An equilibrium queuing model of bribery. *Journal of Political Economy*, 93(4), 760-781.
- Mauro, P. (1995). Corruption and growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 110(3), 681-712.
- Mauro, P. (1996). The effects of corruption on investment, growth and government expenditure. *IMF Working Paper No. 98*. Washington: International Monetary Fund.
- Mauro, P. (1998). Corruption and composition of government expenditure. *Journal of Public Econ.* 69, 263–279.
- OECD. (2016). Better Policies for 2030: An OECD Action Plan on the Sustainable Development Goals, <https://www.oecd.org/dac/Better%20Policies%20for%202030.pdf> (Erişim Tarihi: 16/06/2023).
- OECD. (2023). Income inequality (indicator). <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm> (Erişim Tarihi: 16/06/2023).
- Okur, D. (2019). Granger Nedensellik Testi Şubeler Cari Oranlarının Kredi Faiz Oranları Üzerindeki Etkisine İlişkin Nedensellik Analizi. https://rstudio-pubs-static.s3.amazonaws.com/463722_6606dd5d04cc405b889bca3becb8349d.html#:~:text=Granger%20nedensellik%20ili%C5%9Fkisi%2C%20E2%80%9CY',nin%20Granger%20nedenidir%2E2%80%9D%20C5%9Feklinde%20a%C3%A7%C4%B1klanmaktadır%C4%B1r. (Erişim Tarihi: 06/05/2023).
- Panizza, U. (2002). Income inequality and economic growth: Evidence from American data. *Journal of Economic Growth*, 7, 25-41.
- Philip, M. (1997). Defining political corruption. *Political Studies*, 45, (Special Issue), 435-62.
- Policardo, L., Carrera, E. J. S., and Risso, W. A. (2019). Causality between income inequality and corruption in OECD countries. *World Development Perspectives*, 14, 100102.
- Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and Government. Causes, Consequences, and Reform*, Cambridge University Press.
- Sajwan, R., and Chetty, P. (2018). How to perform Granger causality test in STATA?. <https://www.projectguru.in/granger-causality-test-stata/#:~:text=Granger%20causality%20in%20a%20VAR,then%20X%20Granger%2Dcauses%20Y.> (Erişim Tarihi: 04/07/2023).
- Sakib, S. N. (2021). *Corruption, Development, And Income Disparity in Pakistan*.
- Samuelson, P. A., and Nordhaus, W. (1985). *Economics (12th ed.)*. Mc Graw-Hill Book Company.
- Sachs, J., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., and Woelm, F. (2021). *The Decade of Action for the Sustainable Development Goals: Sustainable Development Report 2021*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schwickerath, A. K., Varraich, A., and Smith, L. L. (2017). How to research corruption? Conference Proceedings: Interdisciplinary Corruption Research Forum, June 2016. In *Interdisciplinary Forum" How to research corruption?"* (P. 78). MISC.
- Shin, I. (2012). Income inequality and economic growth. *Economic Modelling*, 29(5), 2049-2057.
- Stata. (2023). Augmented Dickey–Fuller unit-root test. <https://www.stata.com/manuals/tsdfuller.pdf> (Erişim Tarihi: 04/07/2023).
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). Sürdürülebilir kalkınma amaçları değerlendirme raporu. Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü Bilgi ve Belge Yönetimi Dairesi Başkanlığı.

- Sulemana, I., and Kpienbaareh, D. (2018). An empirical examination of the relationship between income inequality and corruption in Africa. *Economic Analysis and Policy*, 60, 27-42.
- Tamazian, A., & Rao, B.B. (2010). Do economic, financial and institutional developments matter for environmental degradation? Evidence from transitional economies. *Energy Economics*, 32(1), 137-145.
- Tanzi, V. (1995) Corruption: Arm's-Length Relationships and Markets. In: *The Economics of Organized Crime*, (ed.) by Gianluca Fiorentini and Sam Peltzman (Cambridge, England: Cambridge University Press).
- Tanzi, V., Davoodi, H. (1997). Corruption, Public Investment and Growth, *IMF Working Paper No. WP/97/139*.
- Tanzi, V. (1997a) Corruption in the Public Finances. paper presented at the *Eighth International AntiCorruption Conference, Lima, Peru, September 7–11* (unpublished; Washington: International Monetary Fund).
- Tanzi, V., Davoodi, H. (2000). Corruption, growth and public finances. IMF Working Paper No. 116. Washington: International Monetary Fund.
- Transparency International. (2021). Corruption Perception Index. <https://www.transparency.org/en/cpi/2021> (Erişim Tarihi:16/06/2023).
- Treisman, D. (2000). The causes of corruption: a cross-national study. *Journal of public economics*, 76(3), 399-457.
- UN Department of Economic and Social Affairs. (2022). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/2030agenda> (Erişim Tarihi:16/05/2023).
- UNDP. (2019). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Küresel Hedefler Alt Hedefler Kılavuzu. <https://www.kureselamaclar.org/wp-content/uploads/SKH-AciklamaliAltHedeflerKilavuzu.pdf> (Erişim Tarihi:16/05/2023).
- UNDP. (2020). Anti-Corruption and SDGs. <https://anti-corruption.org/themes/anti-corruption-in-sdgs-2/> (Erişim Tarihi:12/05/2023).
- UNDP. (2023a). The SDGs in Action - What are the Sustainable Development Goals?. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals> (Erişim Tarihi:10/06/2023).
- UNDP. (2023b). Goal 16 Peace, Justice and Strong Institutions. <https://www.undp.org/sustainable-development-goals/peace-justice-and-strong-institutions> (Erişim Tarihi:10/06/2023).
- UNODC. (2018). United Nations Development Programme (UNDP) and the UNODC-INEGI Center of Excellence in Statistical Information on Government, Crime, Victimization and Justice (2018), Manual on Corruption Surveys: Methodological guidelines on the measurement of bribery and other forms of corruption through sample surveys. Vienna. (Erişim Tarihi:30/05/2023).
- UNODC. (2019). Measuring Corruption. <https://www.unodc.org/e4j/en/anti-corruption/module-1/key-issues/measuring-corruption.html#/top> (Erişim Tarihi:23/05/2023).
- Williams, I. (2005). Corrupt practices: Implications for Economic Growth and Development of Nigeria. *The Nigeria Accountants*, 38 (4), 44-50.
- Yıldırım, F. (2019). *Panel birim kök testleri ile enerji tüketiminin durağanlarının incelenmesi* (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).